

Bo Bjelvehammar

OXELN GLÖDER

En vit fjäder dansar över torget, tillsammans med sotflagor och några löv med gula kanter, det är ett torg utan karaktär, med likgiltighet, som ett landskap utan tecken.

En mossgrön halsduk hänger från en av de nya oxlarna, som ett grönt fladder. Träden visar mörkgrön, nästan blå färg. Sorbus intermedia. Ett lätt rassel bryter tystnaden och stillheten. Den trebenta katten är på väg hem, magrare än någonsin, den får inte regelbundet köpmat, efter Stinas död. Den hankar sig fram, en dag i taget, den får dessutom stryk. En märklig asymmetri i rörelsemönstret. Kattnosen ser ut som ett frostnupet nypon, det verkar vara någon form av missbildning eller skada. Katten rör sig i det rena nuet, där finns ingen historia. Några meter till och han är

hemma, under smedens presenning bor han, nu när Stina inte finns, då fanns halm och en kläddyna att tillgå, nu är det magrare och mera obekväma tider, det gäller inte att leva, bara att överleva.

Nu kommer Bruno upp från källaren, det är fortfarande tidig morgon, med ett milt och svagt ljus, han blottar sin skarvhals i sin vita nattsärk och han skuttar i ojämna mönster, som en hare som jagats från sin lega, han har en cigarrstump i munnen. Bruno vill äga torget ensam, han vill vara där innan någon annan vaknar. Nattsärken är som harens päls, vit, grå och brun. Där bak finns ett stort hål, som visar hans vita skinn; en vitsvanshare är han Bruno Hoppe. Han har inget tal, han kan utstöta ljud som ba och ma, han kan avge gurglande läten och han kan skrika, han talar på sitt sätt om ordens död, visar en bild på två bengaliska tigrar och på klösmärken på sin hals. Talet finns inom honom, han kan tala, men det hörs inte utanför munnen. Så är det, ingenting går att ändra, ingenting kan dras ifrån och ingenting kan läggas till. Orden rör

sig i inre territorier, regioner och zoner i ett land av hysteri.

Han går till oxeln längst österut på torget, nära bagarens hus, han sätter sig på marken, han gråter och han skriker lätt. I trädet bor hans mamma, den sedan tjugo år döda Vendela Hoppe. Bruno är en människa, som varje dag vissnar obetydligt, torkar in och krymper; han bär en kropp som för varje dag blir tröttare och lättare. Vendela är ett träd, som växer, sträcker sig i solen och utan besvär uthärdar både regn och snö. Bruno berättar inom sig för henne om nattens drömmar och att han mot kvällen ska gå till kyrkogården och ta med sig en kvist med oxelns bär. I källaren finns även ett glas med en kvist av oxeln. Av de torkade bären kan bröd bakas, brännewin brännas och dricka bryggas. Bruno sover på en bädd av plast, cellplastskivor och en egentillverkad sovpåse, i det mörka rummet finns ett bord, två stolar, fältkök, ingen värme och inget ljus. Trasor och lump finns i travar, han har det inte sämre än många andra, han har det inte heller bättre.

Bruno har en sliten plåtask, med en Pierrotfigur på locket i rött, gult, vitt och svart. I asken lägger han små lappar med vackra ord, som han hör eller som kommer in i hans huvud. En dag ska han sätta samman dem till en berättelse, när den dagen kommer vet han inte, kanske kommer den aldrig. Men inte sällan läser han på lapparna, gör några tillägg, men aldrig frändrag. Bruno ser just detta som en av sina livsuppgifter, att föra vidare sina ord och sin berättelse.

Han går alltid barfota, han är mager, vithårig och har ofta veckogammal skäggstubb, älskar fågelägg och vitlök, mynta och nypon. Tre kvällar i veckan går han till kyrkogården, en timmes gång bort, han stannar där några timmar, läser inom sig en dikt han själv finner på, om stubbåkrar, rävungar, regn, släggor och städ; om saker som han ser på vägen. Och så ser han på otaliga plastvaser, rader av buxbom och klena krysantemer. När mörkret kommer skriker han ut sin sorg efter sin mamma, sedan vänder han tillbaka, han har sett någonting nytt, han har med sig några

våta äpplen och en rönnbärsklase. Rönnen är oxelns släkting. Bruno vet att det samiska ordet för rönn är raun, han mötte en gång en samisk kvinna med en sjal i rönnbärens färger, rött, rödgult och rödbrunt. Av bärsaften tillredes både cider och skön ättika.

Och så stannar han till vid springbrunnen, utan vatten, där finns små djur, löv och tidningspapper. Han går förbi ett fallfärdigt skjul med patina, en inhägnad med tuppar, gäss, som strövar fritt vid ån och glesa björk- och aspdungar. Och en telefonstolpe med text på en plåtbricka. Det finns ingen bestämd ordning.

När dagen börjar sitter han en stund utanför källaren, sedan går han in och sätter rönnbären i ett vattenglas. Så vilar han, sover och drömmer om vatten; om en lätt och genomskinlig bäck med mörka håligheter på botten. Om den stora moder Donau, med små bäckar och biflöden från bergen, ett rännande, ett ringlande, ett givande och ett inträngande. Floden kommer i drömmen in i

Brunos mun och befruktar orden och låter dem födas på nytt. Så springer han ut på de stora ängarna, vidderna, förbi gula fält. Bruno vaknar hastigt av ett ljud utifrån, han har rest långt bort, han låg en stund i en ljus glänta i skogen, nu finns bara saknad. I ett mjukt solsken tänker han det vanliga; livet förändrar sig inte, vad han än råkar tycka. Han slumrar till en kort stund, igen, han drömmer om den blinde smyckeförsäljaren i Plaka och den vackra kvinnan från Prag, som en gång korsade hans väg, på ett tåg från Prag till Budapest, det var ingen lång stund, men han glömmer aldrig hennes ansikte, hon hette Fiona. Det ljusa, det lena, de fylliga läpparna och de klarblå ögonen. När han vaknar igen, fortsätter drömmen in i verkligheten, hon rör sig över torget, drömmen är en verklighet, hon finns där en kort stund, men försvinner som ett gasmoln. För Bruno är inte sällan drömmar andra verkligheter, han har svårt att i sitt ensamma och avskärmade liv se några avgörande skillnader, det är två tillstånd, som flyter samman. Plötsligt sitter den drömnda

människan framför honom, när han närmar sig den, försvinner den.

Det är Tomas, grönsakshandlaren, som kommer till torget, han gör så varje tisdag, han är tidigt där med sin gröna skåpbil utan text. Det han packar upp är potatis, äpplen, tomater, sallad, ägg, gurkor och just den här tisdagen hallon. Beroende på årstiden varierar utbudet, men han odlar det mesta själv och han har alltid kunder, de kommer tidigt för att vara säkra på att få, det mesta tar slut på ett par timmar. Det handlar inte bara om marknad, det handlar även att prata bort en stund, Tomas har några ord för alla och alltid ger han med en extra kvist persilja eller någon sallad, för de gamla kunderna har han fat av olivolja i bilen, de kan komma och få på sina flaskor. Bruno går inte till Tomas, när det finns andra där, men han öppnar sin dörr och studerar detta extra rum på torget, som finns där varje tisdag, några timmar. På marknaden ser han många slitna ansikten, vilshenhet och oro, sällan en lätthet i dragen. När han vänder sig in mot källarhålet, har han inte mycket att

se på, mest handlar det om ett fjäderlätt, gråvitt damm. Så tänker han på drömmen, på floden, den flyter där just nu, som ett utdraget, grått och kallt regn.

När kunderna har lämnat torget och Tomas håller på att packa in i bilen, då går Bruno dit, Tomas pratar om vad han har hört här och på andra platser som han besöker. Bruno får två äpplen, några tomater och en liten flaska olivolja och rester av salladshuvuden. Det får han hushålla med en hel vecka tillsammans med annat som han skaffar på egen hand, ofta i naturen. Men det finns andra möjligheter.

Trädet, som Vendela bor i, ligger ju intill bagarens hus, där bor Paul och Rita, varje morgon när Bruno går till oxeln, lyser det i bagarens källarfönster, han arbetar fram till klockan sex, sedan vilar han till tio. Mot kvällen, när bageriet är stängt, sitter Rita och Paul i burspråket, läser, tittar ut över torget och då går Bruno ditåt, ibland går han förbi, ibland blir han inkallad av bagaren och får en färdigställd påse med bröd och skorpor, vid

högtider får han småbröd. Bagarparet lever ensam, de har få kontakter med andra människor i byn, de hade två pojkar, som gick ner sig på isen, efter det visar sig inte Rita i byn, det går bara att se henne sitta i burspråket, alla säger att hon läser och skriver och är i sin egen värld. Detta att hon inte går ut stämmer inte, Bruno har mött henne på kyrkogården nattetid, pojkarnas grav ligger inte långt från Vendela Hoppes. Rita och Bruno har aldrig talat med varandra, men de har sett varandra många nätter. Rita stannar inte länge på kyrkogården, hon läser ur ett papper vid graven, inte högt och så nynnare hon en sång, hon vaggar lätt på kroppen och är i orden och sången.

Den pensionerade läkaren kommer till bagarens hus, ibland. Han ger Rita två burkar med piller, de ska ta bort både besvärande dalar och höjder i hennes liv, hon ska leva jämnt och stilla. Utan utbrott, gråtkaskader och häftiga utfall.

På väg hem från kyrkogården möter Bruno ofta Äppelkvinnan, någon gång följer han med henne in i skogen, till hennes stuga, till hennes hund Prins och katterna. Hon äter äpplen, handlar med äpplen och gör produkter som mos och cider av äpplen, hon säljer allt genom att gå runt i hus och gårdar. Hon använder inte torget som marknadsplats. En bäck rinner genom hennes tomt, där sköljer hon sin frukt, tvättar sina kläder och sänker ner sin kropp för att den ska bli ren. Hon är noggsamt renlig, aldrig sjuk och mycket omtänksam mot andra människor och tar även hand om skadade djur. Under lång tid bodde en man hos henne, han älskade kaniner, ormar och igelkottar och var förtjust i cykellyktor. Mannen bidrog till försörjningen genom att hjälpa andra i arbetet på åkrar och ängar. De hade det bra tillsammans, men en dag cyklade han iväg på morgonen och återvände aldrig. Många säger att han gick till sjöss, andra säger att han var sjuk och lade sig att dö på en undanskymd plats, som en gammal och orkeslös elefant. Det var väl en sak som skavde mellan Äppelkvinnan och

mannen, hon tyckte om att prata och att läsa, han var tystlåten och kunde varken läsa eller skriva.

Under Äppelkvinnans hus bor igelkottar, möss och en snok, det har bott en grävling där, men den jagade Äppelkvinnan bort, den störde de andra djuren och en tidig morgon krossade den Prinsens ena bakben, Äppelkvinnan fick arbeta länge med läkning och massage, ändå blev Prins mindre rörlig och aningen strakbent. Äppelkvinnan älskar djur, kanske inte lika mycket som mannen, men grävlingar gillar hon inte, de är vresiga, lynniga och lättirriterade. Alla djuren tycker om när Äppelkvinnan spelar munspel, det går att urskilja varumärket Hohner Tremolo på hennes spel; Prins vaggar och smågnyr, men han gillar det, snoken kommer fram om det är den tiden på året och en igelkott visar sig ofta och snörvlar lite lätt. Det händer inte sällan att ekorrar hoppar ner från hasselbuskar och springer runt i någon sorts dans på marken.

Scener skymtar förbi i några vardagsbilder, det är osäkert om de ska växa och ta form genom detaljer, eller lösas upp, det är ett återhållsamt färgspråk, det mesta är bortskalat, kvar finns bara nödvändigheten.